

УДК 657.633:336.226.322:339.543

Т. О. Меліхова,

д. е. н., професор, завідувач кафедри обліку, аналізу, оподаткування та контролю,
Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9934-8722>

Є. В. Меліхов,

викладач кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів,
Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9856-9291>

Ю. В. Подмешальська,

к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку, аналізу, оподаткування та контролю,
Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6353-4542>

DOI: 10.32702/2306-6792.2026.8.95

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ТОВАРІВ КРИТИЧНОГО ІМПОРТУ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

T. Melikhova,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Accounting, Analysis, Taxation and Audit,
Engineering Educational and Scientific Institute named YU.M. Potebni of Zaporizhzhya National University, Zaporizhzhya

Ye. Melikhov,
Lecturer of the Department of Information Economy, Entrepreneurship and Finance, Engineering Educational
and Scientific Institute named YU.M. Potebni of Zaporizhzhya National University, Zaporizhzhya

Yu. Podmeshalska,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting,
Analysis, Taxation and Audit, Engineering Educational and Scientific Institute
named YU.M. Potebni of Zaporizhzhya National University, Zaporizhzhya

METHODOLOGICAL SUPPORT FOR INTERNAL CONTROL OF ACCOUNTING AND TAXATION OF CRITICAL IMPORTED GOODS FOR EFFECTIVE MANAGEMENT OF THE ENTERPRISE'S ACTIVITIES

Сучасні умови економіки розвиваються під негативним впливом воєнного стану, що веде до порушення логістичних ланцюгів між контрагентами, нестабільністю курсів валют та небезпеки при доставці території України. В цьому контексті особливої актуальності набуває проблема контролю за товарами критичного імпорту, адже від безперервного забезпечення важливими товарами, як сільськогосподарська техніка, паливо, запчастини, добрива, залежить стабільність функціонування підприємств усіх галузей економіки, зокрема аграрного та оборонного сектору.

Разом із тим, імпортні операції супроводжуються складною системою оподаткування, що включає нарахування податку на додану вартість, мита, врахування курсових різниць, а також застосування спеціальних пільгових режимів щодо товарів критичного імпорту. Часті зміни законодавства та наявність пільг створюють додаткові ризики помилок у бухгалтерському обліку, спотворення фінансової звітності та порушення податкової дисципліни.

Існуюча система внутрішнього контролю на багатьох підприємствах не забезпечує належного рівня перевірки імпортованих операцій, зокрема щодо правильності визначення митної вартості, нарахування податків і відображення операцій у бухгалтерському обліку. Водночас недостатня деталізація аналітичного обліку та відсутність уніфікованих методичних підходів до організації внутрішнього контролю критичного імпорту ускладнюють процес прийняття ефективних управлінських рішень.

Метою статті є удосконалення методичного забезпечення внутрішнього контролю обліку й оподаткування товарів критичного імпорту з метою підвищення ефективності управління діяльністю підприємства.

У статті удосконалено методичне забезпечення внутрішнього контролю обліку та оподаткування товарів критичного імпорту, яке включає наступні елементи: анкету, план та програму, а також робочі документи. Запропонований підхід дозволяє комплексно перевіряти: відповідність обліку законодавству та обліковій політиці; правильність нарахування ПДВ та мита (з урахуванням пільг для критичного імпорту); достовірність відображення операцій на рахунках бухгалтерського обліку; цільове використання імпортованих ресурсів (зокрема сільськогосподарської техніки). Розроблені робочі документи формують доказову базу, що забезпечує обґрунтованість висновків внутрішнього контролера та сприяє мінімізації податкових ризиків і підвищенню ефективності управління.

Перспективи подальших досліджень полягають в адаптації методичного забезпечення до змін законодавства в умовах воєнного стану — постійне оновлення анкети, плану та програми з урахуванням нових постанов КМУ щодо переліку товарів критичного імпорту та особливостей їх оподаткування.

The current economic conditions are developing under the negative influence of martial law, which leads to disruption of logistics chains between counterparties, instability of exchange rates and danger during delivery across the territory of Ukraine, the problem of control over critical import goods is becoming particularly urgent. The uninterrupted supply of important goods, such as agricultural machinery, fuel, spare parts, fertilizers, depends on the stability of the functioning of enterprises in all sectors of the economy, in particular the agricultural and defense sectors.

At the same time, import operations are accompanied by a complex taxation system, which includes the calculation of value added tax, duties, taking into account exchange rate differences, as well as the application of special preferential regimes for critical import goods. Frequent changes in legislation and the availability of benefits create additional risks of errors in accounting, distortion of financial reporting and violation of tax discipline.

The existing internal control system at many enterprises does not provide an adequate level of verification of import operations, in particular regarding the correctness of determining the customs value, calculating taxes and reflecting operations in accounting. At the same time, insufficient detailing of analytical accounting and the absence of unified methodological approaches to organizing internal control of critical imports complicate the process of making effective management decisions.

The purpose of the article is to improve the methodological support of internal control of accounting and taxation of critical import goods in order to increase the efficiency of enterprise management.

The article improves the methodological support of internal control of accounting and taxation of critical import goods, which includes the following elements: a questionnaire, a plan and program, as well as working documents. The proposed approach allows for a comprehensive check of: compliance of accounting with legislation and accounting policy; correctness of VAT and customs duties (taking into account benefits for critical imports); reliability of reflection of transactions in accounting accounts; targeted use of imported resources (in particular, agricultural machinery). The developed working documents form an evidentiary base that ensures the validity of the internal controller's conclusions and contributes to minimizing tax risks and increasing management efficiency.

Prospects for further research lie in adapting methodological support to changes in legislation under martial law — constant updating of the questionnaire, plan and program, taking into account new resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine on the list of critical import goods and the features of their taxation.

Ключові слова: методичне забезпечення внутрішнього контролю, внутрішній контроль, товари критичного імпорту, облік імпортованих операцій, оподаткування імпорту, податок на додану вартість, мито, митна вартість, обліково-контрольне забезпечення, бухгалтерський облік, податковий облік, аналітичний облік, валютні операції, зовнішньоекономічна діяльність, контрольні процедури, управлінський аналіз, податкові ризики, ефективність управління, воєнний стан.

Key words: methodological support for internal control, internal control, critical import goods, accounting of import transactions, import taxation, value added tax, duty, customs value, accounting and control support, accounting, tax accounting, analytical accounting, currency transactions, foreign economic activity, control procedures, management analysis, tax risks, management efficiency, martial law.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сучасні умови економіки розвиваються під негативним впливом воєнного стану, що веде до

порушення логістичних ланцюгів між контрагентами, нестабільністю курсів валют та небезпеки при доставці територією України. В цьому контексті особливої актуальності набуває проблема контролю за товарами критичного імпорту, адже від безперервного забезпечен-

ня важливими товарами, як сільськогосподарська техніка, паливо, запчастини, добрива, залежить стабільність функціонування підприємств усіх галузей економіки, зокрема аграрного та оборонного сектору.

Разом із тим, імпорتنі операції супроводжуються складною системою оподаткування, що включає нарахування податку на додану вартість, мита, врахування курсових різниць, а також застосування спеціальних пільгових режимів щодо товарів критичного імпорту. Часті зміни законодавства та наявність пільг створюють додаткові ризики помилок у бухгалтерському обліку, спотворення фінансової звітності та порушення податкової дисципліни.

Існуюча система внутрішнього контролю на багатьох підприємствах не забезпечує належного рівня перевірки імпорتنих операцій, зокрема щодо правильності визначення митної вартості, нарахування податків і відображення операцій у бухгалтерському обліку. Водночас недостатня деталізація аналітичного обліку та відсутність уніфікованих методичних підходів до організації внутрішнього контролю критичного імпорту ускладнюють процес прийняття ефективних управлінських рішень.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика обліково-аналітичного забезпечення та внутрішнього контролю товарів критичного імпорту перебуває у центрі уваги сучасних наукових досліджень у сфері бухгалтерського обліку, оподаткування та зовнішньоекономічної діяльності. Аналіз наукових праць свідчить про поступове формування методичних підходів до обліку та контролю імпорتنих операцій, однак питання їх адаптації до умов воєнного стану та специфіки критичного імпорту залишаються недостатньо розробленими.

Зокрема, у дослідженні Боярової О. А. обґрунтовано проблеми організації бухгалтерського обліку товарів критичного імпорту в умовах воєнного стану, серед яких виділено недостатній рівень аналітичного обліку, складність визначення первісної вартості та потребу в удосконаленні методичних підходів до відображення таких операцій. Автор наголошує на необхідності інтеграції облікових і контрольних процедур як передумови ефективного управління імпортними ресурсами.

Савченко Н. показує економічні наслідки запровадження категорії "критичний імпорт" для ввезення сільськогосподарської техніки. Вона зазначає, що потрібно державне регулю-

вання таких операцій через застосування податкових пільг та спрощення митних процедур, що сприяє розвитку аграрного сектору економіки, але впливає на ускладнення системи їх обліку та контролю.

Питання оподаткування імпорتنих операцій розглядаються у працях Латковського П., який аналізує особливості нарахування ПДВ при імпорті в умовах воєнного стану та євроінтеграційних процесів. Автор підкреслює, що застосування податкових пільг щодо критичного імпорту зумовлює необхідність підвищення якості внутрішнього контролю для запобігання податковим ризикам і зловживанням.

У роботах Кучеркової С. О. розкрито методичні аспекти бухгалтерського обліку імпорتنих операцій, зокрема порядок формування податкового кредиту з ПДВ, визначення первісної вартості імпортованих товарів та відображення операцій у звітності. Дані положення є основою для побудови системи обліково-аналітичного забезпечення імпоротної діяльності підприємств.

Венцель В. Т. у своїх дослідженнях розглядає проблемні питання оподаткування зовнішньоекономічної діяльності, акцентуючи увагу на складності застосування ПДВ та необхідності вдосконалення податкового механізму. Запропоновані автором підходи залишаються актуальними з огляду на сучасні зміни податкового законодавства.

Особливості організації митного контролю критичного імпорту досліджуються у працях Микитенко Т. В. та співавторів, де обґрунтовано доцільність використання цифрових технологій, дистанційної ідентифікації товарів та електронних систем контролю для підвищення ефективності митного адміністрування.

Крім того, у наукових роботах Пеняк Ю. С. розглянуто сучасні вимоги до обліку та оподаткування зовнішньоекономічної діяльності, зокрема щодо подання звітності та адаптації облікових систем до змін законодавства.

Недостатньо дослідженими залишаються питання методичного забезпечення внутрішнього контролю обліку та оподаткування товарів критичного імпорту. Це зумовлює необхідність подальших наукових досліджень цього питання для підготовки методики внутрішнього контролю товарів критичного імпорту та підвищує ефективність діяльності підприємства.

ФОРМУВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є удосконалення методичного забезпечення внутрішнього контролю обліку

й оподаткування товарів критичного імпорту з метою підвищення ефективності управління діяльністю підприємства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою внутрішнього контролю товарів критичного імпорту є забезпечення достовірності бухгалтерського обліку, законності здійснення імпорتنних операцій, правильності оподаткування (ПДВ, мито), а також ефективного та цільового використання імпортованих ресурсів з метою підвищення результативності управління підприємством.

Завдання внутрішнього контролю товарів критичного імпорту є перевірка: фактичної наявності товарів критичного імпорту; відповідності обліку наказу про облікову політику та оцінка внутрішнього нормативного забезпечення; ЗЕД-контрактів; первинних документів (інвойсів, митних декларацій, ТТН); правильності нарахування ПДВ та мита; відображення операцій з товарами критичного імпорту на рахунках бухгалтерського обліку, а також контроль цільового використання товарів критичного імпорту.

Для побудови ефективної системи внутрішнього контролю товарів критичного імпорту першочерговим завданням є ідентифікація проблемних ділянок та оцінка ризиків. Анкета дозволяє здійснити швидку діагностику стану внутрішнього контролю та вия-

вити проблемні ділянки, що потребують детальної перевірки. Форма анкети внутрішнього контролю товарів критичного імпорту запропонована в таблиці 1.

Наступним кроком після діагностики є планування контрольних заходів. Чітко складений план дозволяє розподілити відповідальність, визначити терміни та етапи перевірки. У таблиці 2 наведено типовий план внутрішнього контролю товарів критичного імпорту.

Для методичного забезпечення кожної контрольної процедури необхідна детальна програма, яка визначає джерела інформації, методи контролю, очікувані результати та форми робочих документів. Програма, наве-

Таблиця 1. Анкета внутрішнього контролю товарів критичного імпорту

№	Контрольне питання	Відповідь (Так/Ні)	Коментар
1	Чи визначено перелік товарів критичного імпорту на підприємстві?		
2	Чи відповідає облік імпорتنних операцій вимогам законодавства?		
3	Чи оформлюються всі операції первинними документами (інвойс, МД)?		
4	Чи здійснюється контроль за правильністю нарахування ПДВ при імпорті?		
5	Чи перевіряється правильність нарахування мита?		
6	Чи ведеться аналітичний облік товарів критичного імпорту?		
7	Чи здійснюється контроль валютних операцій?		
8	Чи проводиться інвентаризація товарів?		
9	Чи контролюється цільове використання (наприклад, сільськогосподарської техніки)?		
10	Чи формуються внутрішні звіти для управління імпортом?		

Джерело: запропоновано авторами.

Таблиця 2. План внутрішнього контролю товарів критичного імпорту

№	Етап контролю	Зміст перевірки	Термін перевірки	ПІБ внутрішнього контролера
1	Попередній етап	Ознайомлення з діяльністю підприємства, оцінка системи внутрішнього контролю		
2	Фактичний етап	Перевірка фактичної наявності товарів критичного імпорту		
3	Основний етап	Перевірка відповідності обліку наказу про облікову політику, що стосується обліку та оподаткування товарів критичного імпорту		
4		Перевірка ЗЕД-контрактів		
5		Перевірка первинних документів: інвойсів, МД, ТТН		
6		Перевірка ПДВ та мита		
7		Перевірка відображення операцій товарів критичного імпорту на рахунках обліку		
8		Контроль цільового використання товарів критичного імпорту		
9	Заключний етап	Підготовка звіту внутрішнього контролю		

Джерело: запропоновано авторами.

Таблиця 3. Програма внутрішнього контролю товарів критичного імпорту

№	Процедура контролю	Джерела інформації	Метод контролю	Очікуваний результат	Робочий документ внутрішнього контролера
1	Перевірка фактичної наявності товарів критичного імпорту	Дані бухгалтерії, інвентаризаційні описи, порівняльні відомості	Фактична перевірка	Виявлення розбіжностей між даними обліку та інвентаризацією	РД-1
2	Перевірка відповідності обліку наказу про облікову політику та оцінка внутрішнього нормативного забезпечення товарів критичного імпорту	Наказ про облікову політику	Порівняння	Відповідність законодавству	РД-2
3	Перевірка ЗЕД-контрактів	Контракти	Юридичний аналіз	Мінімізація ризиків	РД-3
4	Перевірка первинних документів: інвойсів, МД, ТТН	Інвойси, МД	Суцільна перевірка	Повнота документування	РД-4
5	Перевірка ПДВ та мита	Декларації	Перерахунок	Правильність оподаткування	РД-5
6	Перевірка відображення операцій товарів критичного імпорту на рахунках обліку	Рахунки 281, 632, 312	Аналітичний метод	Достовірність обліку	РД-6
7	Контроль цільового використання товарів критичного імпорту	Звіти	Логічний аналіз	Ефективне використання	РД-7

Джерело: запропоновано авторами.

дена в таблиці 3, є логічним продовженням плану й забезпечує єдину методологію перевірки.

Формування доказової бази внутрішнього контролю неможливе без належного докумен-

тування. Робочі документи фіксують результати кожної процедури, дозволяють відстежити виявлені відхилення та слугують основою для складання звіту та прийняття управлінських рішень. У таблицях 4—10 наведено форми ро-

Таблиця 4. Робочий документ внутрішнього контролера РД-1 — Перевірка фактичної наявності товарів критичного імпорту

Товар	Дані бухгалтерії	Фактична наявність	Відхилення	Причина

Джерело: запропоновано авторами.

Таблиця 5. Робочий документ внутрішнього контролера РД-2 — Перевірка відповідності обліку наказу про облікову політику та оцінка внутрішнього нормативного забезпечення товарів критичного імпорту

Показник	Наявність	Відповідність	Відхилення	Примітка
Облікова політика				
Положення про інвентаризацію				
Перелік товарів критичного імпорту, які існують на підприємстві				

Джерело: запропоновано авторами.

Таблиця 6. Робочий документ внутрішнього контролера РД-3 — Перевірка ЗЕД-контрактів

№	Контракт	Дата	Постачальник	Валюта	Відповідність	Примітки

Джерело: запропоновано авторами.

Таблиця 7. Робочий документ внутрішнього контролера РД-4 — Перевірка первинних документів: інвойсів, МД, ТТН

№	Документ	Наявність	Правильність	Відхилення	Примітка
1	Інвойс				
2	Митна декларація				
3	Транспортні документи				

Джерело: запропоновано авторами.

Таблиця 8. Робочий документ внутрішнього контролера РД-5 — Перевірка ПДВ та мита

Товар	Митна вартість	ПДВ (розрах.)	ПДВ (факт)	Мито (розрах.)	Мито (факт)	Відхилення

Джерело: запропоновано авторами.

Таблиця 9. Робочий документ внутрішнього контролера РД-6 — Перевірка відображення операцій товарів критичного імпорту на рахунках обліку

Товар критичного імпорту	Господарська операція	Дебет	Кредит	Сума	Відповідність	Примітка
Надходження						
Використання						
Списання						

Джерело: запропоновано авторами.

Таблиця 10. Робочий документ внутрішнього контролера РД-7 — Контроль цільового використання товарів критичного імпорту

Товар	Сфера використання	Фактичне використання	Відхилення	Примітка

Джерело: запропоновано авторами.

бочих документів для всіх передбачених програмою контрольних заходів.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

У статті удосконалено методичне забезпечення внутрішнього контролю обліку та оподаткування товарів критичного імпорту, яке включає наступні елементи: анкету, план та програму, а також робочі документи. Запропонований підхід дозволяє комплексно перевіряти: відповідність обліку законодавству та обліковій політиці; правильність нарахування ПДВ та мита (з урахуванням пільг для критичного імпорту); достовірність відображення операцій на рахунках бухгалтерського обліку; цільове використання імпортованих ресурсів (зокрема сільськогосподарської техніки). Розроблені робочі документи формують доказову базу, що забезпечує обґрунтованість висновків внутрішнього контролера та сприяє мінімізації податкових ризиків і підвищенню ефективності управління.

Перспективи подальших досліджень полягають в адаптації методичного забезпечення до змін законодавства в умовах воєнного стану, а саме: постійне оновлення анкети, плану та програми з урахуванням нових постанов КМУ щодо переліку товарів критичного імпорту та особливостей їх оподаткування.

Література:

1. Боярова О. А. Облік товарів критичного імпорту в умовах воєнного стану: проблеми та напрями вдосконалення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Економіка. 2025. № 3 (91). С. 56—62.
2. Савченко Н. Економічні наслідки введення терміну "критичний імпорт" для ввезення сільськогосподарської техніки. Економіка та суспільство. 2024. № 59. С. 68—74. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-68>.

3. Латковський П. Сучасні виклики оподаткування ПДВ операцій з імпорту в умовах воєнного стану та євроінтеграції. Актуальні проблеми правознавства. 2025. № 4. С. 36—41.

4. Кучеркова С. О. Імпорт товарів: обкладення ПДВ та бухгалтерський облік. Сучасні наукові дослідження на шляху до євроінтеграції. 2019. С. 199—202.

5. Венцель В. Т. Проблемні питання оподаткування операцій податком на додану вартість в зовнішньоекономічній діяльності. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2011. № 2 (20). С. 106—119.

6. Микитенко Т. В., Чорна Т. М., Солоп А. П., Ручка Є. Д. Товарознавча ідентифікація критичного імпорту в умовах воєнного стану: баланс між спрощенням митних процедур та митною безпекою. Наукові перспективи. 2026. № 2 (19). С. 1226—1237. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2026-2\(19\)-1226-1237](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2026-2(19)-1226-1237).

7. Пеняк Ю. С. Особливості обліку, оподаткування і подання звітності з операцій зовнішньоекономічної діяльності у контексті новацій податкового законодавства. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2023. № 7. С. 45—52.

8. Меліхова Т. О., Масленнікова І. А. Удосконалення обліку, оподаткування та аудиту товарів при здійсненні експортно-імпортних операцій для ефективного податкового планування на торговельних підприємствах. Ефективна економіка. 2021. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9520> (дата звернення: 09.04.2026). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.11.1.

9. Меліхова Т. О., Мусійченко О. Г., Штанько О. Р. Удосконалення обліку та контролю готівки в іноземній валюті для поліпшення документування та відображення у фінансовій та податковій звітності. Ефективна економіка. 2024. № 12. URL: <https://nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/5334> (дата звернення:

09.04.2026). DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.12.19>.

10. Меліхова Т. О., Штепа В. В. Удосконалення оподаткування, обліку та аудиту податку на додану вартість для поліпшення податкового планування. *Агросвіт*. 2020. № 22. С. 34—42. DOI: [10.32702/2306-6792.2020.22.34](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.22.34).

11. Меліхова Т. О. Розвиток зовнішнього та внутрішнього аудиту податків на підприємствах. *Економіка та держава*. 2010. № 1. С. 52—56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2010_1_14 (дата звернення: 09.04.2026).

12. Меліхова Т. О., Левтєрова Л. В. Методичні підходи до проведення внутрішнього аудиту виробничих запасів на сільгосп підприємстві. *Агросвіт*. 2020. № 2. С. 10—17. DOI: [10.32702/2306-6792.2020.2.10](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.2.10).

13. Меліхова Т. О., Гаркот Л. В. Економія витрат за рахунок вибору ефективної системи оподаткування на сільськогосподарських підприємствах. *Агросвіт*. 2013. № 9. С. 22—26. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/9_2013/7.pdf (дата звернення: 09.04.2026).

References:

1. Boyarova, O. A. (2025), "Accounting for critical imported goods under martial law: problems and areas for improvement", *Oblik i opodatkuвання*, vol. 3 (91), pp. 45—52.

2. Savchenko, N. (2024), "Economic consequences of introducing the concept of 'critical import' for agricultural machinery", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 59. DOI: [10.32782/2524-0072/2024-59-68](https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-68).

3. Latkovskiy, P. (2026), "Modern challenges of VAT taxation of import operations under martial law and European integration", *Aktualni problemy pravoznavstva*, vol. 4, pp. 36—41.

4. Kucherova, S. O. (2019), "Import of goods: VAT taxation and accounting", *Suchasni naukovі doslidzhennia na shliakhu do yevrointehratsii*, vol. 2, pp. 199—202.

5. Ventsel, V. T. (2011), "Problematic issues of VAT taxation in foreign economic activity", *Problemy teorii ta metodologii bukhgalterskoho obliku, kontroliu i analizu*, vol. 2 (20), pp. 106—119.

6. Mykytenko, T. V., Chorna, T. M., Solop, A. P., Ruchka, Ye. D. (2026), "Commodity identification of critical imports under martial law: balance between simplification of customs procedures and customs security", *Naukovi perspektyvy*, vol. 2 (19), pp. 1226—1237.

7. Peniak, Yu. S. (2023), "Features of accounting, taxation and reporting of foreign economic activity operations in the context of tax legislation

innovations", *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriya: ekonomika ta upravlinnia*, vol. 7, pp. 45—52.

8. Melikhova, T. and Maslennikova, I. (2021), "Improving the accounting, taxation and audit of goods in the implementation of export-import operations for effective tax planning in commercial enterprises", *Efektivna ekonomika*, vol. 11, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?-op=1&z=9520> (Accessed 09 Apr 2026). DOI: [10.32702/2307-2105-2021.11.1](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.11.1).

9. Melikhova, T. O., Musiichenko, O. H. and Shtanko, O. R. (2024). Improvement of accounting and control of cash in foreign currency for improvement of documentation and reflection in financial and tax reporting. *Efektivna ekonomika*, vol. (12), available at: <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/5334> (Accessed 09 Apr 2026). DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.12.19>.

10. Melikhova, T. and Shtepa, V. (2020), "Improving taxation, accounting and auditing of value added tax to improve tax planning", *Agrosvit*, vol. 22, pp. 34—42. DOI: [10.32702/2306-6792.2020.22.34](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.22.34).

11. Melikhova, T. O. (2010). Development of external and internal audit of taxes at enterprises. *Economy and State*, vol., 52—56, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2010_1_14 (Accessed 09 Apr 2026).

12. Melikhova, T. and Lievtierova, L. (2020), "Methodical approaches for realization the internal audit of the production inventory at the agricultural enterprise", *Agrosvit*, vol. 2, pp. 10—17. DOI: [10.32702/2306-6792.2020.2.10](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.2.10).

13. Melikhova, T. and Shtepa, V. (2020), "Improving taxation, accounting and auditing of value added tax to improve tax planning", *Agrosvit*, vol. 22, pp. 34—42. DOI: [10.32702/2306-6792.2020.22.34](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.22.34).

14. Melikhova, T. O. (2010). Development of external and internal audit of taxes at enterprises. *Economy and State*, vol., 52—56, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2010_1_14 (Accessed 09 Apr 2026).

15. Melikhova, T. and Lievtierova, L. (2020), "Methodical approaches for realization the internal audit of the production inventory at the agricultural enterprise", *Agrosvit*, vol. 2, pp. 10—17. DOI: [10.32702/2306-6792.2020.2.10](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.2.10).

16. Melikhova, T. O. and Harkot, L. V. (2013). "Ekonomiia vytrat za rakhunok vyboru efektyvnoi systemy opodatkuвання na silskohospodarskykh pidpriemstvakh". *Agrosvit*, vol. 9, pp. 22—26. DOI: http://www.agrosvit.info/pdf/9_2013/7.pdf (Accessed 09 Apr 2026).

Отримано редакцією журналу / Received: 10.04.26

Професійно рецензовано / Revised: 17.04.26

Схвалено до друку / Accepted: 21.04.26